

Abstract

«Bunamain la mesadad da las dunnas che vivan en la Val Müstair èn oriundamain d'ordaifer», manegia Magnus Schleich, plevon a Fuldera (discurs il matg 2005 a Fuldera). In sguard sin la statistica cumprova questa constataziun surprudenta. Entant che la depopolaziun dals territoris da muntogna è adina puspè l'object da perscrutaziuns scientificas, è l'immigraziun – surtut quella da las dunnas – enfin ussa strusch vegnida tractada. La preschenta lavur emprova da serrar in pau questa largia cun respundar a las suandantas dumondas: danunder vegnan e pertge èn las dunnas idas a star en la Val Müstair, co han ellas passentà lur vita là e co han ellas resentì l'esser ester? Cun agid d'interrogaziuns oralas èn sa cristallisadas las biografias da dudesch dunnas immigradas en la Val Müstair en il decurs dal 20avel tschientaner; ellas eran oriundas da la Spagna, da l'Argentina, dal Cosovo, dal Tirol dal Sid, da la Germania, da l'Italia e da la Svizra Bassa.

Las midadas fundamentalas en la Val Müstair durant il 20avel tschientaner han era influenzà l'immigraziun da las dunnas. L'emigraziun cuntinuada da las dunnas da la val aveva creà ina mancanza da forzas da lavur, che ha attratg numerusas dunnas prontas dad ir a lavurar en in auter chantun u pajais. Lavur devi per las dunnas oriundas da regiuns povras sco il Tirol dal Sid e la Vuclina surtut en l'agricultura e la gastronomia. Il svilup economic e la midada da l'agricultura al turissem ils onns 1970 han creà plazzas da lavur en il sector da servetschs; quellas vegnivan occupadas cun recrutar a moda sistematica forzas da lavur estras. Cun amplifitgar las vias da traffic e l'infrastructura economica è la Val Müstair ultra da quai daventada accessibla per persunas da regiuns pli allontanadas, che n'immigravan betg per motivs economics, mabain sa decidevan per ina vita en la Val Müstair, perquai ch'ellas appreciavan p.ex. il ruaus e las bellezzas da la cuntrada.

La derivanza da las dunnas immigradas, ils differents motivs per l'immigraziun ed il mument da l'arrivada han era influenzà la moda da sa sentir estras. Per la generaziun pli veglia da las dunnas interrogadas sa chapiva quai da sasez – era sch'i deva conflicts – da s'adattar a las relaziuns localas e da s'integrar en la famiglia en cas d'ina maridaglia. La generaziun pli giuvna percenter è creschida si en citads cun valurs sco l'egualitad tranter dunnas ed umens e la pussaivladad da realisar sasezzas, e n'era betg pronta da renunziar a questas valurs per ina vita en ina vischnanca. Cuntrarì a la generaziun pli veglia viva la generaziun giuvna surtut en pitschnas famiglias, quai che lubescha plitost a las dunnas da viver a moda autonoma, senza stuair sa suttametter a las ideas tradiziunalas da las rollas dad umens e dunnas.

Era la mobilitad creschenta ha gì in'influenza sin las experientschas da las dunnas estras. Las dunnas immigradas pli baud eran bler pli dependentas da bunas relaziuns cun ils indigens, sch'ellas vulevan appartegnair ad ina cuminanza ed esser integradas en quella. Senza auto

e mintgatant schizunt senza telefon avevan ellas savens mo pauc contact cun l'atgna famiglia ed il lieu d'origin. Ils meds da transport e da comunicaziun moderns han schluccà quests lioms. A bleras dunnas pli giuvnas èsi, malgrà las grondas distanzas, reussì da mantegnair las relaziuns cun lur amias ed amis e la parentella. Ellas na defineschan lur appartegnientscha betg pli unicamain sur il lieu geografic, mabain s'orienteschan a novas categorias sco la professiun, ils interess u ils hobis.

Questa retschertga mussa che l'immigraziun da dunnas en la Val Müstair n'è betg la conseguenza d'ina arrivada successiv da la famiglia, sco quai che la perscrutaziun da la migraziun ha supponì ditg a la lunga. Naginas da las dunnas interrogadas n'èn arrivadas sco immigrantas passivas, dependentas da l'um, sco chasarinas e mammas. Bunamain tut las dunnas interrogadas èn migradas sulettas, eran responsablas per sasezzas e per gronda part a la tschertga da lavur. En la val duvrav'ins era forzas da lavur masculinas d'ordaifer. Ils blers lavurants èn però returnads baud u tard en lur patria, entant che numerusas dunnas han maridà en la val ed èn restadas là lur entira vita. Interessanta da perscrutar fiss era la dumonda, co che la migraziun cuntinuada ha influenzà las midadas socialas en la Val Müstair e co ch'ella ha purtà novas disas, novas valurs e novs models da rollas en la val. Las dunnas immigradas han numnadamain serrà las largias che la depopulaziun cuntinuada dals indigens ha laschà enavos. Examinar stuess ins era la dumonda, schebain la migraziun futura suonda il medem schema u betg. Tgi va anc a star en vischnancas, nua ch'ins minimescha adina pli fitg l'infrastructura, nua ch'ins serra l'uffizi postal, transferescha la scola u scolina en in auter lieu e nua ch'i na dat naginas butias da victualias pli?